ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

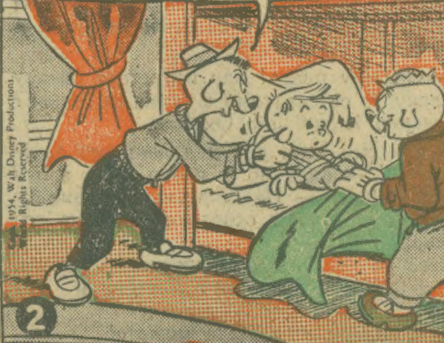
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 279 — Субота, 4 мај 1957

МИКИ И НАХОД РИЋА

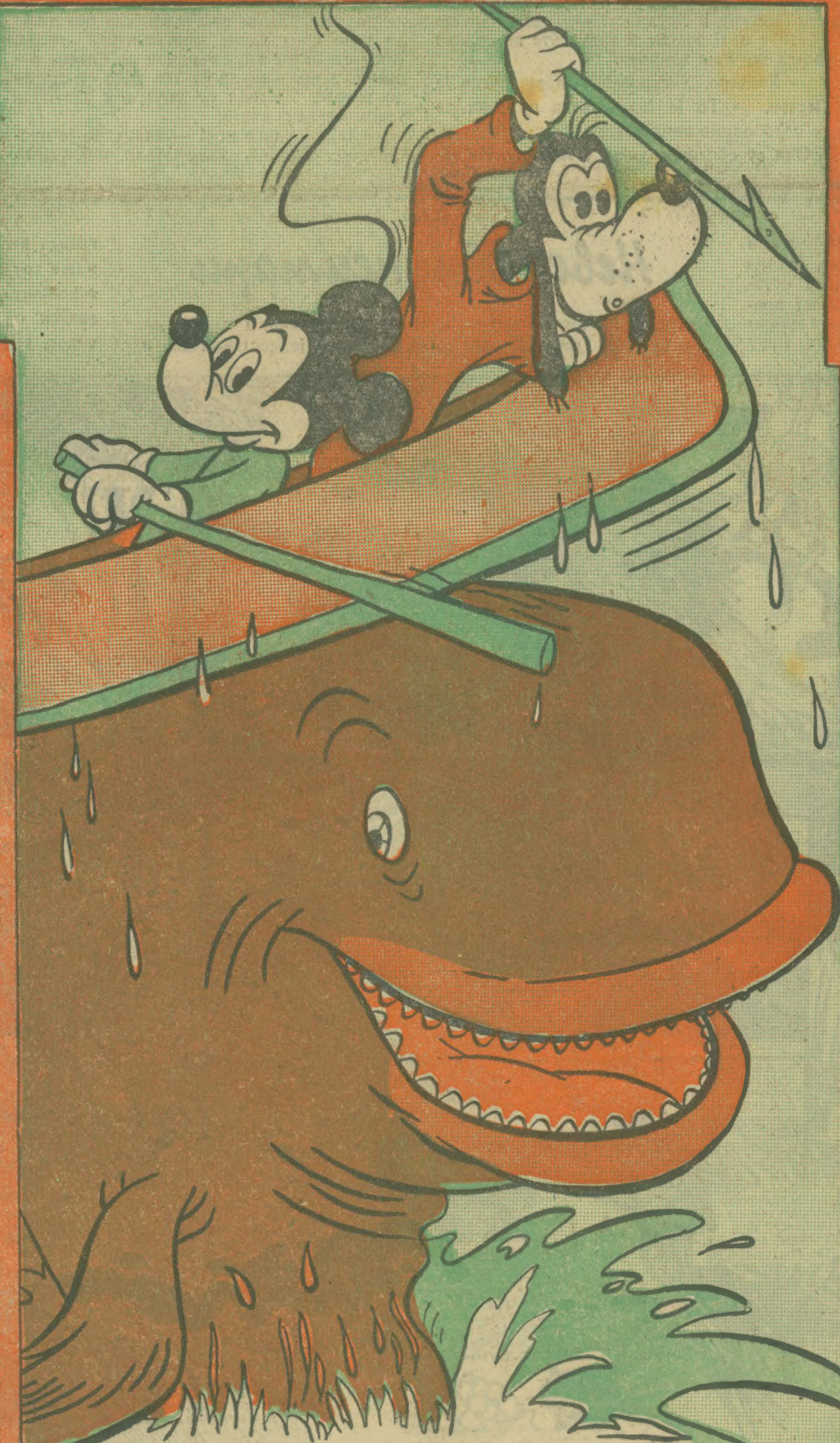

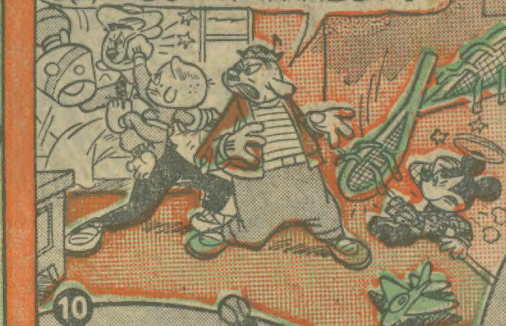

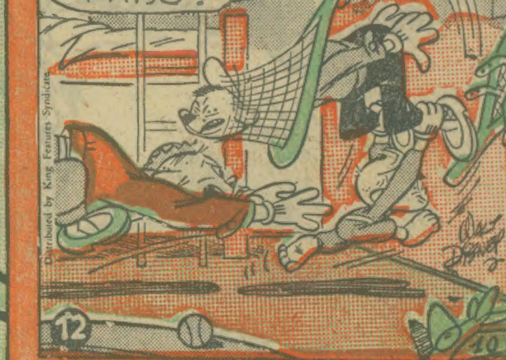

(4)

НЕВЕРОВАТНИ СВЕТ

РОМАН ОД Е. ХАМИЛТОНА

— Причекајте само тренутак! — чуо се иза њих пискав Аганов глас.

Осмоноги врховни мудрац Марсоваца подигао се са свог трона. Наступио је мукли тренутак ишчекивања, док је он испружио три своја пипка савијајући их у клубе.

— Проклети пипци, вечито ми сметају! — промрмљао је љутито.

Клатећи се, он се упутио према пурпурним људима који су држали Лестера и Хоскинса.

— Ја имам један предлог за ову двојицу, — рекао је. — Помоћу њих могли бисмо за свагда прекратити зла која долазе са Земље.

Сви Марсовци из гомиле управише своје погледе на Агана.

— Како то мислите? — запитао је Ард Барк.

Аганов глас остао је још јачи:

— Ви знате да се, путем хипнозе, са мождане опне на мозгу може читати помоћу екста-електромагнетског зрака, који...

— Знамо врага! — нестрпљиво га прекиде Ард Барк. — Како можемо ми то да знамо кад такве ствари уопште не схватамо? Ви добро знате да је тако!

— А ви бисте могли да ми допустите да објасним своју идеју! — увреди се Аган. — У сваком случају, суштина је у овоме: ми, Супери, можемо да читамо из мозга човека који је подвргнут хипнози и да сазнамо све оно што он зна. Ако се слажете, могли бисмо да проучимо садржај мозгова ове двојице субјеката. Они су, очевидно, добро потковани. Ми можемо да добијемо из њиховог мозга таква знања о Земљи која не бисмо могли да добијемо никаквим другим путем.

— А што нам то треба? — грубо га је запитао Ард Барк.

— У томе се састоји и моја идеја, — одговорио је Аган. — Ако ми о Земљи будемо знали више него сада, можда ћемо успети да конструишемо машину која би зауставила бујицу мисаоних таласа који нам с ње долазе.

Завладала је мртва тишина. Гомила је размишљала. Пурпурни човек који је држао Лестера одважио се да проговори:

— А после тога можемо почети да их мучимо?

Лестер је решио да искористи последњу шансу.

— Ми вам то нећемо допустити! — довикнуо је он Агану. — Ми ћемо се противити хипнози и сметаћемо вам ако се не закунете да ћете нас ослободити и дати нам могућност да се вратимо на Земљу!

Из разјарене масе чули су се претећи повици:

— Не пуштајте их! То је за нас јединствена прилика да се становницима Земље осветимо за све!

Али, Аган је спокојно наставио:

— А што да их не ослободимо? Зар то није боље него да непрестано страдамо због писаца са Земље и њихових романа? Зар су нам потребни Марсовци различитих

облика? Зар хоћете да се време вечито мења као сада! Прилика као што је ова тешко ће нам се још који пут пружити.

Његови разлози убедили су сваког. Мада нерадо, Марсовци су се сложили с њим и једино су пурпурни људи очајнички настојали да им се допусти да путнике са Земље ставе на муке.

— Пристаните, и ми ћемо вам дозволити да се вратите на Земљу! — обрати се Аган Лестеру и Хоскинсу. — Треба само да уђете у овај апарат и допустите да се ваш мозак потчини хипнози.

— Хајдемо, Хоскинсе! — прошапутао је Лестер. — То је јединствена прилика да се ослободимо ових лудака.

Они су обазриво ушли у машину. Из великог рефлектора расула се на њих плава светлост. Лестер је осетио како му се мозак наједном помрачио. И изгубио је свест...

Кад је опет отворио очи, угледао је крај себе Хоскинса. Још су се налазили у машини, али је била прекинута бујица светлости. Аган и други осмоноги учењаци тресли су над њима свежњеве танких металних плочица које су биле прекривене некаквим знацима.

— Ми смо успели! Опит је сјајно успео! — узбуђено је кликтао Аган.

— Добили сте довољно података о Земљи да бисте могли да зауставите поток мисаоних таласа? — запитао је Хоскинс.

Огромно Аганово око блеснуло је:

— Ја могу да учиним и више од тога...

— Можемо ли сад да идемо? — питао је даље Лестер. — Ви сте нам обећали...

— Да, можете да се вратите на Земљу, — рекао је Аган.

А Ард Барк је додао кисело:

— И не долазите више на Марс ако себи желите добро...

Десетоноги пурпурни предводитељ учинио је последњи покушај.

— Ви им допуштате да оду без икакве казне? — жалосно је запиштао. У једном једином његовом оку блистала је суза. — А ми шта ћемо? Кога да мучимо?

— Он је у праву! Зар испустити овакву прилику да се осветимо људима са Земље? — гневно је добацио Ок Вок.

— Ми смо дали реч и дужни смо да је одржимо! — одлучно је рекао Аган, а очи су му сијале. — Не брините, ми ћемо се сада у пуној мери осветити људима са Земље!

Маса се раздвојила и направила пролаз. Ард Барк је показао пут Лестеру и Хоскинсу:

— Одлазите што брже можете!

Оба становника Земље похитала су, саплићући се кроз гомилу, страхујући да их не дохвате. Потом су почели као без душе да трче кроз улице фантастичног града. Нису стали ни кад су дошли до црвене пустиње, а предахнули су тек када су стигли до ракете. Улетели су унутра и залупили тешка метална врата.

— Хајдемо што пре! — задихано је проговорио Хоскинс, укључујући циклотрон.

— Ја се нисам надао да ће нас пустити.

— Ја такође, — потврдио је Лестер сав натмурен. — Ја ни сад не мислим да смо ван опасности. Аган је имао страшно свечан тон кад је говорио о освети над људима са Земље. То ми се није допало.

Његове речи прекинуо је прасак у репу ракете. Апарат се устремио увис. Ракета се с буком винула у бакарно небо и дочепала се слободног простора...

Две недеље касније, док се ракета приближавала Земљи, путници су се сетили грозота које су преживели на Марсу.

— Нама нико неће веровати, — упорно је понављао Хоскинс, — кад им будемо причали о томе да мисаони таласи из мозгова хиљада читалаца стварају на Марсу буљооке људе и друга чудовишта. Нас ће исмејати.

— У праву сте — сагласио се Лестер. — Боље је да ћутимо.

Ракета се већ налазила над Њујорком. Хоскинс је хтео да се спусти у Централни парк, како би изненадио престоницу својим драматичним повратком.

Али, кад се ракета спустила у парк, није их поздравио ниједан човек. Парк је био пуст. Међупланетарни путници изишли су из парка и упутили се Петом авенијом.

А тада им се из уста отео крик. Улицом се котрљала дивља, узбуђена гомила. Хоскинс и Лестер зинули су од чуда кад су видели зашто бежи ова избезумљена маса. Панику је била изазвала једна шачица људи. Али, каквих људи! Та створења имала су четири руке и огромне буљаве очи као инсекти.

Лестер је зауставио једног од бегунаца и показао му на необична бића.

— Откуда, објасните ми, откуда су дошли ови? — упитао је сав престрављен.

Бегунац је замахао главом:

— Нико то не зна... Ова бића и друга слична чудовишта појавила су се прошле недеље. Ми не знамо како, нити знамо ко су они...

Лестер је, побледевши, дохватио Хоскинса за рамена:

— Сад ми је јасно шта су значиле Аганове речи о скорој освети над људима са Земље. Обавештења која је он добио од нас омогућила су му не само да заустави поток мисаоних таласа са Земље, него и да те таласе упути с Марса на Земљу!

Хоскинс се скаменио од ужаса:

— Значи... та бића су сада створена ради освете?

— Да, — мукло је рекао Лестер. — Ево њихове освете! Они сада, тамо горе, пишу романе о буљооким и четвороруким становницима Земље...

(Крај)

Невешти неимари

Својим менталним способностима, лемури, мајмуни и човеколики мајмуни, које заједно с човеком модерна научна класификација назива приматима, стоје далеко изнад осталих сисара. Али, ако упоредимо неимарску способност примата с градитељском способношћу других сисара, видећемо да разлике готово и нема. Човек је једини изузетак међу приматима. Човеколики мајмуни — орангутани и гориле — граде себи „домове“ који су исто толико једноставни као и гнезда веверица или мишева, и чије грађење захтева много мање труда него грађење кртичњака или дабровог подводног склоништа. Неимарска способност, тврде неки научници, не зависи од ступња развијености мозга. Изузетак је само човек, код кога ум надокнађује вештину.

ГОРИЛА ПРАВИ ПОСТЕЉУ ОД ГРАЊА, ЛИШЋА И МАХОВИНЕ
ПАТУЉАСТИ ЛЕМУР
ГНЕЗДО ОД ГРАНЧИЦА ОБЛОЖЕНО ДЛАКОМ
ЖАБА КОЈА ЗАВИЈА ЛИСТ
ВЕВЕРИЧИНО ГНЕЗДО
ОРАНГУТАНОВА „СПАВАЋА СОБА“
ДАБАР
ГНЕЗДО ПУХА
ВЕНТИЛАЦИЈА
БРАНА
ПЛАТФОРМА ЗА ЧИШЋЕЊЕ И ХРАЊЕЊЕ
СПАВАОНИЦА
НИВО ВОДЕ
ДАБРОВА ЈАЗБИНА
ПОДВОДНА ОСТАВА НАЧИЊЕНА ОД ГРАЊА
ТЕМЕЉИ ОД ОБОРЕНИХ СТАБАЛА ОПТЕРЕЋЕНИХ КАМЕЊЕМ. ТУНЕЛИ И ОДАЈЕ ИЗДУБЉЕНИ У ЧВРСТО НАБИЈЕНОЈ ГОМИЛИ
АУСТРАЛИСКИ ПАЦОВ -ЏЕРБОА ГРАДИ ГНЕЗДО ОД ГРАНЧИЦА И КАМЕНА
ЈАЗАВЧЕВА ЈАЗБИНА
ДОМ АМЕРИЧКОГ ШУМСКОГ ПАЦОВА С ВИШЕ ОДАЈА И ПРОЛАЗА
ГНЕЗДО ПАТУЉАСТОГ МИША НАЧИЊЕНОГ ОД ТРАВЕ И ВЛАТИ ПШЕНИЦЕ
ПРЕСЕК РОВКИНОГ ГНЕЗДА ОД ТРАВЕ
ГЛАВНИ „ХОЛ“
КЉУНАРОВО ГНЕЗДО ОБЛОЖЕНО ЛИШЋЕМ
ЗАПУШАЧИ ОД ЗЕМЉЕ
СПОРЕДАН ИЗЛАЗ
ДЕЧЈА СОБА
НИВО ВОДЕ
ГОМИЛИЦА КАМЕЊА - ГНЕЗДО ПИГМЕЈСКОГ МИША ИЗ УГАНДЕ. ДОМАЋИ НАЗИВ ЗА ОВОГ МИША ЗНАЧИ „ПАСТИР ШЉУНКА“
СПАВАОНИЦА ОБЛОЖЕНА ТРАВОМ ИЛИ ПАПРАТИ, КОЈУ ЈАЗАВАЦ ЧЕСТО ОБНАВЉА.
ЗИМСКА ОДАЈА ОБЛОЖЕНА ОПАЛИМ ЛИШЋЕМ
ОДАЈА С ГНЕЗДОМ
ПРЕСЕК КРТИЧЊАКА
КЉУНАРОВА ЈАЗБИНА
М.

АНАНАС

Колумбо и његови сапутници били су први бели људи који су упознали ананас. Једног дана, по доласку на антилско острво Гваделупу, Шпанци су зашли у шуму.

— Све је брујало у овом чудном и шароликом свету. Папагаја је било више него код нас врабаца. Пред нама се указао велик водопад, чија се хука чула надалеко. Наједном, угледали смо неке плодове с бодљама. Убрали смо их и опробали. Укус и мирис ових плодова били су дивни, — причали су доцније чланови Колумбове експедиције.

Кад су се обратили Индијанцима и упитали их какав је то плод, они су им одговорили:

— Анана, анана...

На језику домородаца анана значи: одлично воће. Шпанци су га назвали „Pina de Indes", јер их је по облику потсећао на шишарку бора.

Ананас је пореклом из Бразилије. Приликом својих дугих путовања и лутања Индијанци су га пренели у северне пределе Јужне Америке а доцније у Мексико, у Средњу Америку и на острва у Карипском Мору. Изгледа да су Индијанци употребљавали плод ананаса не само као храну, него и као лек.

— Човек који једе ананас добија велик апетит. Просто не може да се наједе, а храна му причињава велико задовољство, — каже у својим првим путописима из Новог света шпански писац Овиједо.

Кад је ананас пренет у Европу, неки су га због његових особина назвали краљевским воћем. Путујући, Португалци су стално са собом носили ананас, па су га рано пренели у

Африку и на Мадагаскар. Доцније је пренет на Јаву и на Филипине.

Прича се да су имућнији Холанђани још у 16 веку гајили ананас у својим зимским баштама. На њих су се угледали многи Енглези и Французи. Тако су у току 300 година створене неке врсте питомог ананаса. У прошлом веку оне су пренете у Аустралију, на Хаваје и на многа друга острва у топлим морима.

Хавајска Острва су данас највећи произвођачи ананаса. Уопште, биљни свет на Хавајима има разнолико порекло. Тако су семе неког биља донеле птице, неке биљке или њихово семе пренела су полинежанска племена приликом својих путовања, а неке, као ананас, пренео је бели човек у току прошлог века. Становници Хавајских Острва називају ананас халакахики, што значи: воће из стране земље.

Године 1882 подигнута је мала фабрика конзерви на Хавајима у којој се прерађивао ананас. Нешто доцније, неки капетан Кидвел, незадовољан хавајским врстама ананаса, пренео је са Јамајке хиљаду садница 31 врсте ананаса. Једна од тих врста, која се показала као добра у европским зимским баштама, убрзо је освојила Хавајска Острва. Тако је за неколико деценија на Хавајима подигнуто много плантажа ананаса, те је ово воће постало главни извозни артикал ових острва.

Гајење ананаса прилично је тешко. Пре сађења плантаже дају утисак као да су прекривене црвеним и белим пругама. Црвене пруге су црвена земља Хавајских Острва, а беле пруге — хартија импрегнирана асфалтом. Она се ставља на земљу да би сачувала влагу и створила што вишу температуру за младице ананаса. Осим тога, хартија спречава ширење корова. Доцније, разуме се, хартија иструне. Земља се обрађује нарочитим машинама. Пошто се добро нађубри, једна машина поставља по њој траке хартије у једнаким размацима.

Младице се саде рукама. Кад прође нешто више од године, појављују се пупољци. Цветање траје око три недеље, а шест месеци после тога плод ананаса је зрео и може се брати. Зрео плод тежак је око 2,5 килограма и дуг двадесетак сантиметара. За време бербе берачи се обуку у нарочита одела, а на рукама имају рукавице да би се заштитили од оштрог ананасовог лишћа. За две године једна биљка да само један плод, а идуће још један. Прва берба износи око 30.000 килограма плодова по јутру, а друга од 20 до 25 хиљада килограма. После тога земљиште се преоре и почну да се саде нове младице.

Многе штеточине нападају ананас, па одгајивачи воде жестоку борбу против њих. Из Бразилије је пренета једна врста зоље да би уништавала црве који нападају ананас. Против штеточина употребљава се и читав низ хемикалија.

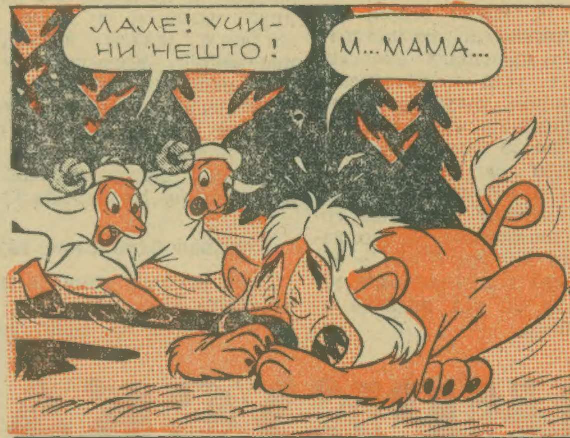
Плод ананаса мора се конзервирати најдаље за 24 часа после бербе. Због тога се радионице за прераду овог воћа подижу близу плантажа. Машине у радионицама раде аутоматски. Каже се да ананас личи на свињче у погледу онога што се од њега може добити. Наиме, приликом прераде ништа се не одбацује. Месо и сок ананаса употребљавају се за конзерве, а кора као сточна храна. Из отпадака се добијају: шећер, лимунска киселина, сирће и алкохол. Понегде, као на Филипинима, од лишћа се добијају влакна која служе за ручну израду разних тканина.

WALT DISNEY'S

ПЛАШЉИВИ ЛАВ ЛАЛЕ

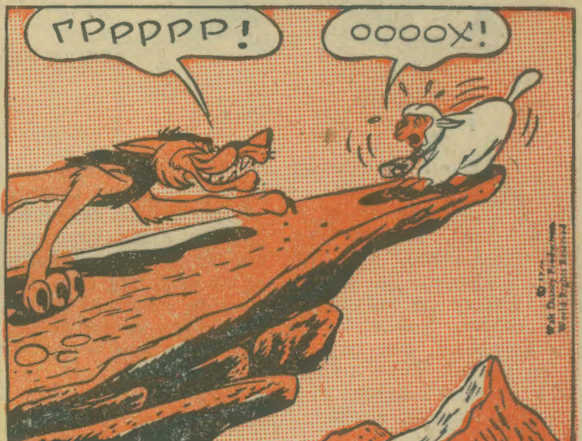

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Од огњишта до електричног решоа

Данас је ретка кућа која нема бар обичан електрични решо, нека има електрични лонац, а негде је извршена и потпуна „електрификација" кухиње. Све домаћице се труде да што мање ложе ватру, уколико није потребно загревање због хладноће.

Тако је данас, а у старо време наше мајке, а поготову наше баке, муку су мучиле око шпорета и огњишта. Огњиште им је одузимало добар део радног времена, а и живота. Истина, огњишта још нису ишчезла; има их доста по селима.

У селима Србије кућом се називао онај део дома у коме је горео огањ, а тај део обично се налазио пред собом. Прво се улазило у кућу, па онда у собу. На огњишту се кувало, а око њега се седело, грејало и спавало.

Огњиште је у разним крајевима наше земље имало различите облике; махом је било округло, а имало је и различиту величину, јер се на њега стављало много лонаца на сацаке, или су се ти лонци стављали уз ватру, или су висили на веригама. И висина огњишта била је различита. Огњишта су се правила од иловаче која се добро набијала, а негде су зидана од камена или црепа. Крај огњишта су се налазиле наћве, које су служиле за мешење хлеба, затим разна удубљења у која се стављало посуђе и друге потребне ствари. Крај њега су биле озидане и постеље на којима се спавало.

У неким крајевима, изнад огњишта налазио се оџак кроз који је дим пролазио, а негде се дим разилазио све до под кров куће, па одатле излазио кроз баџе, отворе испод крова, напоље.

На огњишту је горела ватра и дању и ноћу. Понекад би се запретала, али се никад није гасила. За време хладних ноћи она би се јаче разгарала, да би чељади било топло. У планинским крајевима, када се устајало, огњиште је било још топло, па би се укућани око њега скупили да се мало огреју, а нарочито старци и деца.

На огњишту се припремала сва храна потребна за чељад. На ражњу се пекло јагње или прасе, а у тепсијама пите и друга јела. Тепсије су покриване сачем. Кувала се чорба и месо, барило млеко и припремала друга јела. Уз огњиште су људи седели и разговарали. Оно је у стара времена било култ куће, јер се уз њега развијао добар део живота људи, па је заклетва у огњиште била јако цењена код старих људи.

ЧОБАНИН И ЊЕГОВЕ ОВЦЕ

(Народна рачунска загонетка)

Пролазио један путник покрај неке ливаде, где угледа једног чобанина како напаса овце, па га, шалећи се, упита: „Колико вас је у свему брава?" Чобанин се ни најмање не помете, но одмах одговори: „Кад би ми ти поклонио трећину од онога што имам, па четвртину твоја жена, а пет твоја мајка, било би их таман стотину осим мене и тебе". Пита се колико је било у свему оваца на овој ливади.

(Одговор: било је 60 оваца).

МЕЛОДИЈА стара 2000 година

У време Зараћених држава (403 — 221 пре наше ере), владар краљевине Хан наредио је једном вештом ковачу да му искује британку сабљу. Ковач је извршио наређење, али није успео да сабља буде готова тачно у одређено време. Због тога је био кажњен смрћу.

Награда ономе ко препозна дрског свирача

Син погубљеног ковача, Ниех Ченг, одлучио је да освети оца. Напустио је родни крај и, далеко од људи, провео је десет мучних година учећи да свира на чину. Његова слава свирача на чину све више се ширила, тако да га је најзад сам владар позвао да свира на двору. А то је и била жеља Ниех Ченга. Сакривши мач испод свог инструмента, младић је дошао у краљеву палату. Кад је владар, очаран заносном музиком, пришао ближе свирачу, Ниех Ченг је извукао скривени мач и убио га.

Свирач је знао да ће за то платити животом. Али, да освета не би пала и на његову стару мајку, он је, да га не би препознали, сам себи прво размрскао лице, а затим се убио. Велика награда била је обећана ономе ко буде препознао дрског свирача. Његова мајка, сигурна да је њен син био тај који је убио тиранина, отишла је у двор и, поносећи се сином, затражила његово мртво тело. Била је одмах осуђена на смрт због тога „што је донела на свет једног непокорног и неверног поданика".

Тако је, према старој легенди, постао „Куанглингсан", једно од најлепших кинеских музичких дела и истовремено најстарија сачувана музичка композиција на свету. Куанглингсан је написан за чин, инструмент са седам струна који често називају кинеском лаутом. Хиљаду и више година Куанглингсан је био извођен по читавој Кини, а затим је пао у вишевековни заборав, да би тек недавно опет оживео.

Смели подвиг Ниех Ченга — опомена свим тиранима — изазвао је дивљење кинеског народа и потстакао увек живу народну машту. Столећима су кинески лауташи стварали мелодију која је, језиком музике, причала о Ниех Ченгу и његовој жудњи да освети оца, о унутрашњој борби при доношењу коначне одлуке, о триумфу над тиранином, свесном жртвовању себе и, најзад, о радости потлаченог народа због смрти омрзнутог владара. Преношена с једне генерације лауташа на другу, мелодија се мењала, обогаћивала. У почетку је носила име „Ниех Ченг убија цара Хана". Али, како је то име изазивало бес код владара и племића, дат јој је други назив, и то према Куанглингу, једном насељу у провинцији Киангсу, где је била нарочито популарна. Реч „сан" значи песма или мелодија, и тако је музичка прича о подвигу Ниех Ченга добила име „Куанглингсан" — мелодија из Куанглинга.

Учењаци бамбусовог гаја

Први писмени помен о овом музичком делу потиче од пре 1800 година. Чи Канг, један од „седам учењака бамбусовог гаја" из времена Три краљевства (220 — 280), одаје у својој књизи „Чин Фу" (Поема о музици на чину) дубоко поштовање и признање непознатом композитору ове мелодије. Чи Канг је и сам био лауташ и кад је, у једном од политичких прогона, био осуђен на смрт, затражио је дозволу да пред само погубљење последњи пут отсвира на своме чину „Куанглингсан". Његова свирка била је толико потресна да је окупљени народ тврдио да је „мелодија умрла заједно с њим". Касније, кад је тај догађај почео да обавија вео легенде, причало се да је Чи Канга само бог могао да научи да тако лепо свира.

За време династије Лианг (502—557), најпознатији извођач ове мелодије био је лауташ Хоу Ши-лин. У народу се причало да је његов учитељ у свирању био дух погубљеног Чи Канга.

Све до 13 века Куанглингсан је имао своје извођаче на чину. Један од министара-претседника из времена династије Јуан (1279—1368), у једној од својих песама, поредио је неке пасусе Куанглинтсана с „драгим камењем које пада на послужавник од жада", а друге са „зрнима града која бубњају по крову рибареве колибе".

У последњим вековима било је све мање свирача на чину и ово, за извођење тешко и сложено, музичко дело није више имало своје интерпретаторе.

Данас, готово две хиљаде година од свог постанка, Куанглингсан се поново изводи. Заслуга за то припада педесетогодишњем музичару и једном од малобројних лауташа данашњице Куан Пинг-хуу. За стару, заборављену мелодију Куан Пинг-ху се заинтересовао још пре 25 година. Отада, он је неуморно проучавао старе записе у којима су били забележени поједини делови мелодије са објашњењима како се они изводе на чину. Начин на који су стари Кинези бележили ноте веома је сложен, па је Куан Пинг-ху провео над тим записима небројене дане и многе ноћи без сна. Године 1955 његов рад је био завршен и Куанглингсан, музичка легенда о храбром младићу Ниех Ченгу и његовој освети, поново је забрујала на чину.

Еволуција није свуда иста

Еволуција живих бића није свуда иста, — сматра један амерички зоолог. — Она је најбржа у близини мора или у планинским пределима. И раније су запажане разлике између разних примерака исте животињске врсте, али се томе није придавала нарочита важност. Поједине врсте се прилагођавају средини у којој живе, а од климатских услова зависи и начин њиховог живота. Овај зоолог је као пример узео врапце и њихову песму. Неке врсте које живе у близини мора, на високим планинама или у равницама, разликују се по свом певању. Другачији је глас врабаца који живе у пустињи, под сасвим другим условима живота. Сличне нијансе у еволуцији могу се приметити и код других животиња.

ЦИРКУСКА ФОКА — у приватном животу —

Често се на морској површини близу обала Калифорније укажу пераја која необично личе на ајкулина. Тек кад се поред њих појави глава фоке и кад се чује лавеж сличан псећем, види се да то није ајкула. Ове фоке — тим именом обично се означавају туљани — нису туљани у правом смислу, већ калифорниски морски лавови (залофус калифорнијанус). У циркусима и зоолошким вртовима, под именом фока, привлаче пажњу посетилаца својим вештинама.

Атракција и напаст

Калифорниски морски лавови живе само у топлим водама умереног појаса. У хладне арктичке воде, где живе њихови рођаци, они не залазе. Најрадије бораве поред обала Калифорније и Мексика. За разлику од својих северних рођака, немају густо крзно, пошто им није потребна заштита од хладноће.

За туристе су морски лавови права атракција, јер и кад нису дресирани у стању су да изводе читаве претставе. За сопственике циркуса и зоолошких вртова претстављају сигуран извор прихода, јер су веома омиљени код публике. За рибаре, међутим, они су права напаст. Тамо где се појаве пераја морских лавова, риболову је крај. Мреже се тада цепају, улов у њима уништава, а у целој околини риба се растерује. И тако, док ће сопственик циркуса тврдити да дресиран морски лав вреди неколико хиљада долара, рибар ће рећи да би радо платио и већу суму ономе ко би га за свагда ослободио ове напасти.

У прошлости су морски лавови чинили разне услуге људима. Тако је крајем прошлог века језеро Мерцед, близу Сан Франциска, било пренасељено шаранима. Године 1891 пуштено је тамо 19 морских лавова. За кратко време они су направили прави покољ међу шаранима. Данима је вода, без престанка, избацивала раскомадане рибе, на чијем су уклањању били запослени многобројни чистачи. Неки доктор Рос их је још боље искористио. Он је имао брод за лов на морске лавове и брод за прераду, на коме је спремао храну за псе и мачке. Кад је морски лав стављен под заштиту у калифорниским водама, Рос се преместио у Мексико. Тек кад су ове животиње стављене под међународну заштиту, обуставио је своју активност. Сада је у Калифорнији забрањено убијање морских лавова, осим кад их рибари затекну у својим мрежама како праве штету.

Истина је да морски лавови једу много рибе, али не онолико колико им се приписује. У ропству поједу по 4—5 килограма на дан. Што се тиче квалитета рибе којом се хране, то је обично баш она риба коју рибари не лове, као што су хоботнице и ситна риба.

Сматра се да поред калифорниских обала живи око 5000 морских лавова. Мужјаци су тешки око 200 килограма, док су женке знатно лакше — 50 до 100 килограма. И у природи су врло питоми, па им човек без бојазни може прићи да их фотографише. Једино су у доба парења раздражљиви и тада их се треба чувати, јер хоће да уједу. Младунци не залазе у воду првих десет дана. Одмах добро пливају, баш као и одрасле животиње.

Најчешће болести и највећи непријатељи

За зоолошке вртове и циркусе, морски лавови лове се на тај начин што се разапне мрежа између заспалих животиња и мора, а затим се револверским пуцњима пробуде. Тада потрче према води и заплету се у мреже. Уловљена животиња продаје се за 25 долара, да би после шест месеци до годину дана проведених у школи за дресуру вредела неколико хиљада долара. Морски лав звани „Шарки", који је био нарочито добро дресиран, продат је у Њу Џерсију за 75.000 долара.

Морски лавови пате много од цревних паразита. Код њих се често јављају чиреви у желуцу, који постају легло црва. Кад се такви чиреви провале, долази до смрти. Пре неколико година избацили су таласи на калифорниску обалу неколико стотина морских лавова, код којих је узрок смрти било, изгледа, запаљење плућа. У ропству често повреде очи, које су избуљене и незаштићене, и зато ослепе, али и као слепи у стању су да изводе тачке које су некад научили.

Природни непријатељи морских лавова су беле ајкуле и неке врсте китова. Али, највећи непријатељ им је човек, који их, и поред забране лова, и даље уништава.

Када је Европа „откривена"

Већ неколико столећа воде се распре о томе ко је и када открио Америку: викинзи, верски емигранти из Ирске и Енглеске, или пак Колумбо. Али, ретко се ко запитао да ли

можда није било обратно: да су староседеоци Америке пре открили Европу но Европљани Нови Свет. Морске струје у северном делу Атлантика повољније су за пловидбу из Америке у Европу него у супротном смеру.

Године 1682, на Оркнејским Острвима, која леже крај обале Шкотске, појавио се неки необичан човек који није личио на Европљанина и није говорио ниједним од тада познатих језика. Становници острва назвали су га Финменом (Финцем). Али, он није говорио фински. Према записима неког Мартина, исти такви људи, малог раста и тамне коже, и раније су се појављивали на Оркнејским Острвима. Једном је на овим острвима била нађена лађица од исплетеног прућа и нечим облепљена коју су таласи избацили на обалу. Раније још, 1508 године, на истој таквој лађици стигло је до енглеске обале седам људи који су говорили неким потпуно непознатим језиком. Једино што се од њих могло дознати било је то да су дошли онекуд са запада. Могућно је да су то били становници Северне Америке.

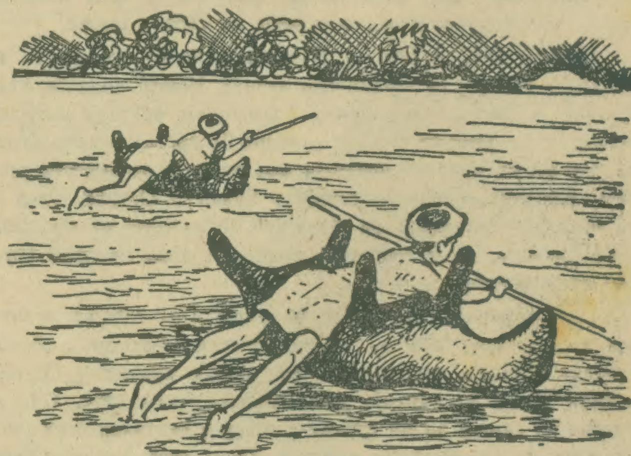
По својој прилици, слична случајна „открића" Европе од стране домородаца Америке догађала су се и раније. Али, та открића, разумљиво, нису могла да доведу до успостављања било каквих веза између ова два континента. Јер, Индијанци који су неким случајем доспели у Европу нису се могли вратити у своју домовину и причати о томе шта су у њој видели.

Дон Кихотове ветрењаче

Сервантесов „Дон Кихот" остао је омиљен и радо се чита још и данас, четири века откако је написан. За успомену на Сервантеса и његовог јунака, сада је поново изграђено седам Дон Кихотових ветрењача код Сиудад Реала, у Новој Кастилији. Свака од ових ветрењача носиће име једне од дама којима се Дон Кихот дивио и зваће се: Алтисидора, Аугустијада, Доротеја, Дулчинеја, Марчела, Квитерија и Санчика. У сваку ветрењачу уселиће се по једна сељачка породица. Станари неће плаћати кирију, али ће зато имати обавезу да носе стару сликовиту народну ношњу и да туристима дају потребна обавештења.

„Надувани чамци" Пенџаба

На једном асирском барељефу из 5 века пре наше ере претстављен је прелаз асирске војске преко реке Еуфрата. За своје десантне операције Асирци су употребљавали на-

дуване овнујске коже. Оне су, уствари, биле претече понтонских мостова и савремених гумених чамаца за форсирање река.

Међутим, „надувани чамци" нису остали сачувани само на старим барељефима. И данас још њима се служе сплавари на планинским рекама у Пенџабу који пребацују у долине дрвеће посечено на падинама Хималаја. За разлику од старих Асираца, они не надуваваjу овнујске, већ бивоље коже, које претстављају јаче и сигурније „чамце". Чак и деца лако управљају овим мешинама служећи се малим веслом.

У рано пролеће, кад су реке брже и немирније, уместо биволских мешина употребљавају се козје, јер се њима лакше управља.

Откопана је Колонија Трајана

Близу Ксантена, на доњој Рајни, приступило се пре извесног времена откопавању римског града Колонија Трајана, из времена око стоте године наше ере. Ово је, како се верује, био поред Келна највећи град у римској провинцији Доња Германија. Срећом, над овим насељем није доцније подигнут никакав град, тако да се откопавања могу вршити свуда где се очекује да ће се наићи на нешто од вредности. Досад је нађено много грнчарије из римског времена, као и већа количина римског и франачког новца и накита. Откопани су и остаци зида дебелог један метар и дугог 107 метара. Насеље је било готово квадратног облика, лежало је на једном рукавцу Рајне и заузимало је површину од 83 хектара. Било је опасано зидом. Две главне улице, које су се секле под правим углом, водиле су ка четири градске капије.

ИЗ ЖИВОТА ЛАЗЕ КОСТИЋА

Песник Лаза Костић једна је од најинтересантнијих и најзначајнијих личности српске књижевности. Током времена о њему су наши критичари доносили често најсупротније судове и оцене. Проглашавали су га генијалним, и одрицали му најосновније песничке способности. Његову смелост у песничком изразу називали су сметењаштвом које прелази границе разумног. У време Уједињене омладине српске он је био најпопуларнији омладински песник; старија књижевна генерација. која је тада још била у животу и с подозрењем пратила дела младих, прогласила је Лазу Костића неком врстом песничког „чапкуна“ и „пеливана“, и сувише дрским да би се могао озбиљно схватити. Такво мишљење о Лази Костићу прихватили су и неки новији критичари, па и најистакнутији. И требало је много времена да се открију истинске уметничке вредности у делу овог песника, оригиналног по смелости изражавања и бурног по осећањима којима кипте његова песничка дела.

„Ово је господин Баук“

И по начину живота Лаза Костић је одударао од своје средине. Оно необично што је чинио у свом животу — чудни и за многе несхватљиви иступи, да ради јавно и без икаквог обзира оно што је њему лично изгледало сасвим природно — једни су праштали, гледајући у њему песника, а велики песници су „изузетни људи“. Други, опет, са становишта тих „лазијада“ приступали су његовој поезији и прогласили је неозбиљном као што су и песникови поступци у животу. А ипак, савременици су се бар у једном слагали: да је Лаза Костић један од најкултурнијих Срба свога времена, који је настојао да српској књижевности приближи велике европске књижевне угледе, а нарочито Шекспира.

Лаза Костић је већ на почетку свог књижевног рада доживео тежак ударац, најтежи што га млад песник може доживети: изречена је смртна пресуда његовој „песничкој вили“, а тиме и његовом песничком таленту. Било је то 1857 године. Своју прву песму написао је на немачком језику и посветио је свом омиљеном професору Јовану Ђорђевићу. Овај га је прекорио што не пише на српском и препоручио му да чита наше народне песме. Он је послушао и написао је песму на српском језику. Назвао ју је „Баук“, а била је састављена по угледу на Гетеову чувену баладу „Erlkönig“, која је већ и раније била код нас превођена.

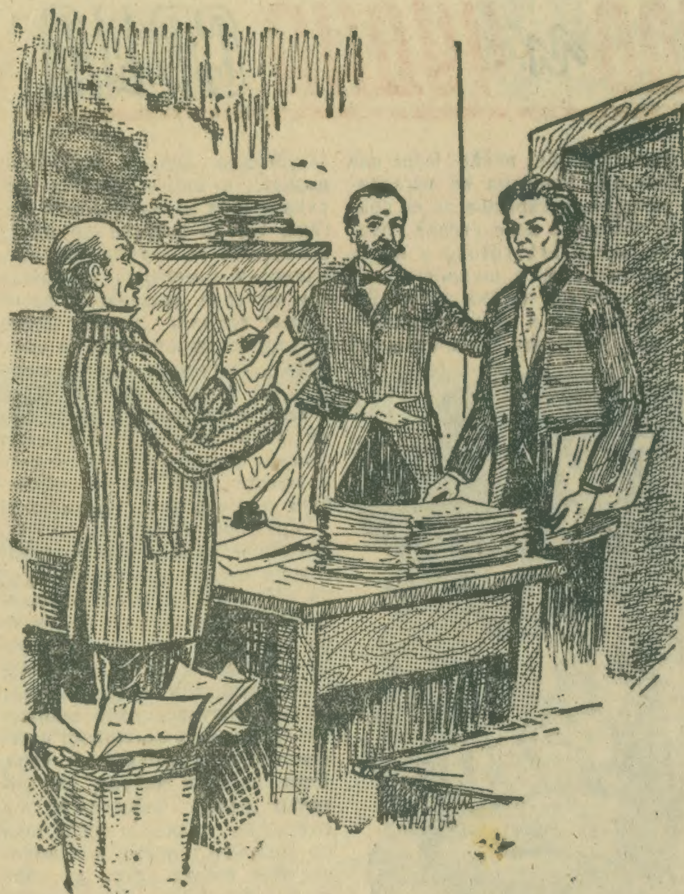
Јован Јовановић, будући прослављени песник Змај, био је посредник између Лазе Костића и уредника књижевног часописа „Седмице“ Ђорђа Поповића. Млади почетник није имао смелости да сам однесе своју песму уреднику, али је зато с великим нестрпљењем очекивао сваки нови број „Седмице“. Међутим, песма није излазила. Тада се Лаза осмели и оде најпре до Змаја, а с њим уреднику. — „Ово је господин Баук“ — претставио је Змај Лазу Костића уреднику „Седмице“. — Уредник удари у грохотан смех, а Јоца (Змај) уситан. Можете мислити како ми је било. Шта бисте платили за моју фотографију у том тренутку! — причао је касније Лаза Костић.

После тога Змај се смиловао на збуњеног Лазу и рекао му како је то обичај у „Седмици“ да се сваки писац назове по свом првом прилогу. Но, то је била варљива утеха, јер је сада загрмео сам уредник и једним ударцем срушио јадног песника с парнаског виса и до гуше га загњурио у дунавски рит. — „Оканите се ви тога, љубезни мој, није то за вас. Ако не послушате, ево мој суд на вашу поезију отсада па довека“. И Поповић узе прутић, преломи га и баци у кут. Била је то смртна пресуда, сурово изречена „песничкој вили“ младог Лазе Костића. . .

Зелен добош добује, Лаза Костић робује...

Па ипак, од тог страшног тренутка није прошла ни година дана а у „Седмици“ је изишла прва Костићева песма. Његове песме почеле су излазити и у другим књижевним часописима: Летопису, Даници, Јавору, и он је убрзо постао један од најпознатијих српских песника, за чије су се радове отимали уредници књижевних часописа. Године 1864 завршио је своју драму „Максим Црнојевић“ и добио награду од 100 дуката, коју је за најбоље драмско дело расписала Матица српска. Тада је имао 23 године. Иако су стари вртели главом кад би се поменуло његово име, морали су ипак да одају признање песнику „Максима Црнојевића“.

Ускоро после великог успеха који је доживела његова прва драма, Лаза Костић је постао доктор права, па је потом изабран за наставника у новосадској гимназији. Кад су наставници делили предмете, није се нашао стручњак за ботанику. Тада рече Лаза Костић: „Кад се већ неко мора бламирати, могу и ја!“ — и прихватио се да предаје ботанику. Међутим, он се није бламирао; предавао је лепо и занимљиво, али се у наставничкој служби ипак није дуго задржао. Пре завршетка школске године отишао је на Светску изложбу у Париз (1867), а оданде на Свесловенску етнографску изложбу у Москву. Пре тога, 1864 године, хтео је да оде у град Страдфорд, у Енглеској, на прославу тристагодишњице Шекспировог рођења, чији је био одушевљен поштовалац, али га је у томе омела болест у породици. Заслугом Лазе Костића у Новом Саду је одржана свечана академија у част Виљема Шекспира, на којој је он говорио о великом песнику.

Лаза Костић био је и врло активан политички радник. Као присталица Милетићеве слободоумне странке, изабран је и за народног посланика. А кад су мађарске власти почеле да прогоне Милетића и његову странку, страдао је и Лаза Костић. Ухапшен је и неколико месеци отседео је у затвору, најпре у Новом Саду, а потом у Пешти (1872). Био је оптужен за велеиздају; уосталом, то је била кривица коју су аустриске и мађарске власти могле увек да припишу сваком српском патриоти. Глас о хапшењу Лазе Костића брзо се пронео свуда по народу. У Фрушкој Гори била је тада берба; виногради пуни берача и берачица. Кад је из Новог Сада стигла вест да је Лаза Костић затворен, фрушкогорске берачице спевале су песму, која је почињала стиховима: „Зелен добош добује, Лаза Костић робује...“. Та се песма у народу дуго певала и није била намењена само Лази Костићу, него и свима другима које су прогониле мађарске власти.

Извесно време Лаза Костић провео је у Црној Гори и у Србији, у државној служби, али је пао у немилост код црногорског кнеза Николе и српског кнеза Милана, иако им је учинио велике услуге. Поред осталог, измирио их је и приволео на заједнички рат против Турака (1876-78). Једно време био је и секретар српског посланства у Петрограду, где је био радо приман у дипломатским круговима као културан и духовит човек. Иако је морао да напусти и Србију и Црну Гору, он је сачувао њихово држављанство, тако да је и у том погледу био изузетан човек — имао је три држављанства: аустриско, црногорско и српско. И то је сматрано за нешто „лазинско“, што није „свакоме дано“.

Страстан гимнастичар и академик

Лаза Костић био је страстан гимнастичар; могло би се рећи и један од првих наших лакоатлетичара. Волео је да плива, да дуго хода, да претрчава извесне раздаљине, да се пење и вере, био је добар мачевалац, а изнад свега волео је гимнастичке вежбе на справама, с чуњевима, с тешком гвозденом ђулади и дуготрајне „чуч-вежбе“. Све је он то радио да би „учмалим мишићима вратио гипкост“ и није се обазирао где ради своје вежбе и пред ким. То је била његова велика страст, а можда баш и оно што је највише зграњавало укрућене грађане.

Једном, негде на мору, на неком броду, Лаза Костић замолио је капетана да му допусти да се узвере на највишу катарку. Кад му је овај то допустио, песник се, на ужас путника, за најкраће време узверао на врх катарке. Кад је боравио у Новом Саду, он се лети купао у Дунаву, и то увек у подне, а некад и ноћу, нарочито кад би дуже седео с пријатељима. Пре купања је најпре гимнастицирао, и то „чуч-вежбе“, све док се не би добро ознојио, а тада би се бацао у дунавске таласе. „Био је ванредан пливач и не једаред препливао је Дунав“.

Свој дан почињао је гимнастиком. Најпре би се опрао од главе до пете, а тада, сасвим го, поред отворених прозора, изводио је своје вежбе. То је радио увек, и лети и зими, „на велики јед својих комшија преко пута“. Гимнастицирао је и после доручка, само сад на справама. А после ручка почињала је његова велика шетња око Петроварадина. На тај свој „поход“ увек је ишао сам, гологлав, одевен сасвим лако, с неким буздованом, испуњеним оловом. Кад је ушао у године, напустио је вежбе на справама и сада је, углавном, сву гимнастику свео на своју чувену шетњу око Петроварадина. При ходу је млатарао рукама, да разгиба све мишиће, а где би наишао на узвишицу, он је устрчавао, тако да би се читава шетња. често претворила у праву трку. Један његов пријатељ чак је и „спевао“ ту шетњу. „Он се креће живо, здраво, безшеширно, гологлаво; око града вијугаво потрчкава, почучкава; све је лепо, све је право“ — каже се у тој песми за песника, који више „баш није млад, ал' је стрэшћу несавлад“.

Такав је Лаза Костић био готово све до смрти, а кад су му лекари забранили те његове „вежбе“ он их се ни тада није одрекао. То је била „његова друга природа“, насушна потреба, којом је одржавао свежину и здравље свога тела. Као дечак, он је био слабуњав и физичким вежбама настојао је да ојача своје тело, и отада је заволео гимнастику, па и ону најнеобичнију. Међутим, и та гимнастика често је послужила као средство којим је требало исмејати песника. Уозбиљени и укрућени људи од пера нису могли да схвате да један доктор права, који је тако дивно бранио своје тезе на латинском језику, песник „Максима Црнојевића“ и „Перe Сегединца“, члан Академије наука, својим јавним „млатарањем“ саблажњује не само комшије, него и — српску књижевност ...

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ДА ЛИ РИБЕ ПИЈУ ВОДУ?

Слатководне рибе никад не пију воду, пошто им она непрестано пролази кроз шкрге.

Међутим, морске рибе пију воду, али тек кад је претходно ослободе од соли и начине питком.

НОВО ЛЕДЕНО ДОБА — КРОЗ НЕКОЛИКО СТОТИНА ГОДИНА

Геолози Морис Евинг и Вилијам Дон недавно су изјавили да се земља налази у пред ледено доба и да ће нов ледени период неизбежно наступити најдаље кроз неколико стотина година. На почетку Плеистоцена, сматрају научници, услед поремећаја положаја земљине осе, Северни Пол се померио из Тихог Океана, где се налазио, у средину Арктичког Океана, где се данас налази. Овај океан, који је био хладан али слободан од леда, довео је до влажности ваздуха која је проузроковала велике падавине у поларној области. Падавине су допринеле образовању огромних глечера што је изазвало опадање нивоа океана за око 90 метара. Отсечен од топлих атлантских струја, Арктички Океан се нашао заробљен у вечитом леду. Пошто је сада ваздух поново постао сув, количина падавина се знатно смањила и глечери су почели да се топе, а ниво мора да расте. Веза између Атлантског и Арктичког Океана поново је успостављена и Арктик ће се ослободити леда, што ће опет довести до великих падавина и до наступања новог леденог доба.

КОЛИКО ЋЕ КИСЕОНИКА БИТИ ПОТРЕБНО ПРВИМ СЕЛЕНИТИМА?

Др Хуберт Страгхолд, шеф катедре „васионске“ медицине на једном америчком универзитету, изјавио је да се увелико ради на решењу проблема опстанка људског организма у првим васионским бродовима, који ће летети брзином од око 16.000 километара на час. Научник предвиђа да ће најдаље за пет до десет година такви бродови саобраћати између континената, носећи путнике и робу. Они ће летети на висини од 160 километара, попут балистичких пројектила. Астронаутичари су израчунали да ће приликом путовања оваквим бродовима људски организам морати да троши, поред хране, и 30 литара кисеоника на сат. То значи да би тронедељно путовање изискивало за сваког појединог путника огромну количину кисеоника смештену у 22 боце од по 700 литара.

ПРВИ НАДЗВУЧНИ БОМБАРДЕР

Први бомбардер који лети надзвучном брзином израђен је у Америци. Он има четири мотора и делта-крило. Авион је дуг око 30 метара, а ширина крила износи 17 метара.

АТОМСКЕ ФАБРИКЕ, ЛЕТЕЋИ БРОДОВИ НА АТОМСКИ ПОГОН...

Ускоро ће у СССР почети да се граде и летећи бродови на атомски погон, џиновски авиони тешки 80 до 100 тона, који ће летети брзином од 1.310 километара на час. Да би се избегле опасности од радиоактивног зрачења, авион неће имати пилота и њиме ће се управљати са земље. Кад буде довољно усавршена заштита од зрачења, кабина за путнике налазиће се у „носу“ авиона.

Недавно је почела градња и три нове атомске фабрике: од 200.000, 400.000 и 600.000 киловата. Све три се налазе у уралском басену. Прва совјетска атомска фабрика имала је свега 5.000 киловата.

ПУСТИЊСКЕ ЖИВОТИЊЕ НИСУ ТАКО ОПАСНЕ

Неки зоолози мисле да се исувише преувеличава опасност од појединих, наизглед страшних, животиња које живе у пустињи. Узмимо пустињску шкорпију или паука званог „црна удовица“. Уједи ових животиња су болни, али не и толико опасни да доводе у питање човечји живот. Забележено је, додуше, неколико случајева кад је тај ујед био смртоносан, али то се догодило под изузетним условима. Док ујед пустињске шкорпије код неких људи изазива јаке болове, код других је мање болан од уједа пчеле. Нарочито се претерује са опасношћу од уједа паука „тарантуле“. Он, пре свега, не напада човека и не може да нанесе опасну рану.

НИКО ИМ НИЈЕ ....ПОКАЗАО...

Јесте ли кадгод имали прилику да посматрате птицу кад прави гнездо? Ако нисте, онда сте свакако бар једном у животу држали у рукама какво старо напуштено гнездо и дивили се томе како је вешто исплетено од гранчица, сламки и маховине. Нико од нас, са свих својих десет прстију, не би умео да исплете једну такву фину корпицу као што је птичје гнездо. А птица га исплете служећи се само кљуном!

И ПТИЦА ВУГА, ИЛИ ПЛАЗИЦА КАКО ЈЕ ЈОШ ЗОВУ, ГРАДИ ГНЕЗДО БЕЗ ПРЕТХОДНОГ УЧЕЊА

Као вешт корпар, уплиће птица рогожара (трстењара) савитљиве сламчице око стабљике трске, збија их једну уз другу, а затим шупљине између њих попуњава маховином и травчицама све док мало, пријатно и топло гнездо, које она свија изнад воде, не буде готово.

Од кога птице науче како се прави гнездо? Од својих родитеља или посматрајући како то чине њихови „суседи“? То питање поставио је себи један природњак који је проучавао живот птица у Африци. Како да то дозна? Одакле је почео? Сасвим једноставно: вештачким путем извео је из јаја неколико птица ткача. Птићи никад нису видели своје родитеље и никад нису седели у гнезду. Кад су одрасли и кад је дошло време да, пре но што снесу јаја, изграде себи гнездо, природњак је у њихов кавез ставио само струготину. Гнездо нису изградили и јаја су положили на гомилу струготине. Из јаја се излегла друга генерација ткача, која је, као и њихови родитељи, читав живот провела у кавезу и јаја полагала на гомилице струготине. Тек четвртој генерацији зоолог је „ставио на располагање“ сламу и остали материјал од кога птице ткачи свијају гнезда. И шта се догодило? Птице које никад нису боравиле у гнезду, чији чак ни родитељи ни дедови никад нису видели гнездо, исто су тако вешто слагале сламчице као и њихови рођаци у слободи. А гнездо ткача је право мало чудо неимарства. Вештина којом ове птице граде своја гнезда и донела им је име ткача. Њихова гнезда имају кров, а улаз у њих налази се са стране и изгледа као грлић од боце.

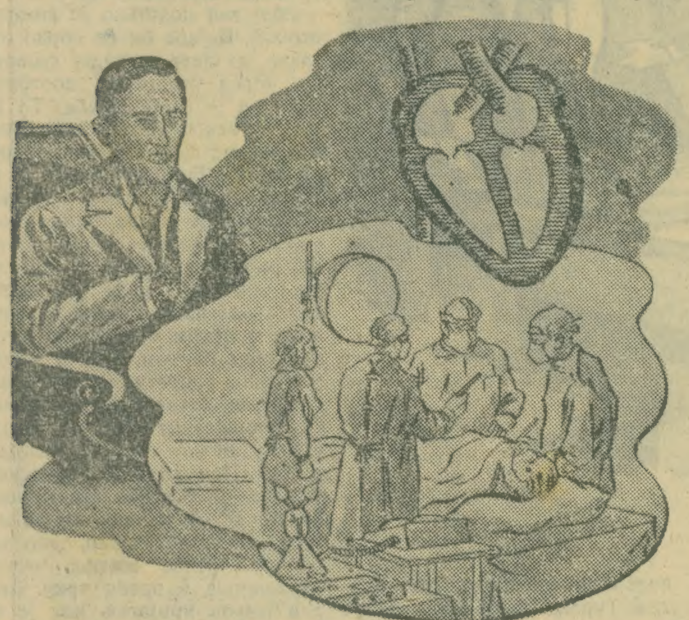
Код нас слично гнездо гради птица вуга. И њој је, као и осталим птицама, градитељска вештина урођена. Она с њом долази на свет и не мора ни од кога да учи како да за себе и своје птиће сагради удобан, топао дом.

ГНЕЗДО ПТИЦЕ ТРСТЕЊАРЕ (РОГОЖАРЕ) ПРАВА ЈЕ МАЛА СОЈЕНИЦА

СРЦЕ – ЧУДО или ЧУДНА СРЦА

Према подацима нај истакнутијих лекара, срце је главни виновник смрти највећег броја људи на свету. Од срчаних обољења умире више људи него од туберкулозе и рака заједно, док је пре педесет година од њих умирало два пута мање људи него од туберкулозе и рака појединачно. Разлога за овакво стање има много, сматрају чувени француски кардиолози Жофроа и Герлије-Море, али свакако да значајну улогу игра и недовољно познавање рада и функције срца и безобзирност према овом осетљивом органу.

Срце није средиште живота, као што се често погрешно мисли. Без њега се не може живети, али се исто тако не може живети ни без плућа, јетре или бубрега. Многима ће изгледати чудно и тврђење да се срце не налази с леве стране грудног коша, већ готово у његовој средини, у шупљини која раздваја два плућна крила. Занимљиво је и то да пун погодак у срце или рана на њему не морају бити смртоносни. У медицинско-хируршким анализима говори се о људима кроз чије је срце прошао метак па су ипак остали у животу.

Широко десет високо девет и дебело пет сантиметара, срце дању и ноћу пумпа крв, често брзином од 40 литара у минуту, кроз 150.000 километара крвних судова нашег организма. За сат оно начини 4.320 откуцаја, а за дан обави посао од 29.000 килограм-метара.

Срце располаже изванредним својствима, али су исто тако познати и многи примери несхватљивих аномалија овог органа. Од 18 столећа до данас забележен је знатан број медицински утврђених случајева где се срце налазило с десне стране грудног коша. Један француски војник који је умро 1688. у 72 години живота, имао је срце с десне стране, јетру с леве, а слезину на месту где се обично налази јетра. Срце је уопште познато као орган који најчешће „лута" по организму. Оно је више пута налажено и у предњем стомачном појасу. Можда је најнеобичнији случај готово сасвим окамењеног срца код једне деветнаестогодишње девојке која је боловала од можданог тумора. Аутопсија је показала да је тумор разарао коштани свод лобање, што је проузроковало таложење кречњака у организму и делимично окамењавање срца, јетре, плућа и желуца. Још антички лекари забележили су случајеве „длакавог срца", што по мишљењу неких кардиолога, није ништа друго до срце са чије површине штрче многе лимфатичне нити.

Двоструко срце претставља најређу аномалију, која је обично наследна. Тако су по два срца имале четири особе из исте породице: нека Бертон Перкинс из Истона, у Пенсилванији, и њено троје деце. Један други Американац 35-огодишњи А. Дур одлично је искористио два срца која му је природа подарила. Он је у новинама објавио оглас следеће садржине: „Пристајем да продам своја два срца, под условом да купац постане њихов власник тек после моје смрти". Одмах се јавио купац, неки богати научник-аматер, и исплатио Дуру замашну суму новца, поставши тиме власник оба његова срца. Између два рата, један Енглез је своја два срца продао лондонској Медицинској академији за 75.000 златних франака и примио овај износ још за живота.

Мада је срце врло осетљиво, оно је досад омогућило лекарима да изврше највеће хируршке подвиге. Последњих година је у САД, СССР и Шведској у више махова употребљено вештачко срце, које је радило и снабдевало организам болесника крвљу док су хирурзи његово срце испразнили и вршили на њему операцију. Овакве интервенције трају понекад и по више часова.

Највећи сан свих хирурга биће остварен кад оштећено људско срце буде могло да се замени срцем узетим с неке умрле особе. Мада има лекара који сумњају да ће то икад бити могућно, данас се у многим земљама ради на овоме. Др Хјуц Лин, шеф хируршког отсека болнице у Луисвилу, у САД, недавно је са убеђењем изјавио:

— За три до четири године калемљење срца ће претстављати обичну операцију. Уствари, главни проблем претставља поновно успостављање живчаног система који контролише рад срца. Велики напреци остварени са апаратима који за краће или дуже време замењују рад срца, као и успеси постигнути с калемљењем разних ткива, дају наде да ће и калемљење срца бити ускоро могућно.

ВЕРОВАЛИ или не...

ЈЕДИНИ У СВОЈОЈ СТРУЦИ

Луиз Глазер из Шарлотесвила, у Америци, једини је човек у САД чије је искључиво занимање прављење гушчијих пера за писање.

Иако то на први поглед изгледа невероватно, Глазер има довољно муштерија, тако да су му приходи од продаје ових пера сасвим довољни за издржавање породице.

НИЈЕ МОГАО БЕЗ КАФЕ

У Музеју оружја у Спрингфилду, у америчкој савезној држави Масачусетсу, чува се пушка једног борца из америчког грађанског рата која у кундаку има уграђен млин за млевење кафе.

ДА ГА ..ОТСЕЋА НА ГРЕШКУ

На једном судском процесу одржаном у прошлом веку у немачком граду Линдау био је оптужен за убиство и због тога осуђен на смрт неки Освалд Крел. Касније, после извршења пресуде, утврђено је да је његов костур ископан и пренет у судницу, где је педесет година стајао испред судије који је изрекао смртну казну.

СРЕЋНИ НАЈМЛАЂИ

У индиском племену Гарос једини наследник читавог породичног имања увек је муж најмлађе кћери.

АКО ЈЕ И ОД ТВРДИЦЕ, МНОГО ЈЕ...

Чувени енглески тврдица Данијел Дансе стављао је својим коњима потковице само на предње ноге.

ПЛАВА БРАДА У ЖЕНСКОМ ИЗДАЊУ

Принцеза Нанг-Кео-Пхимпха, владарка Лаоса од 1428 до 1435, за тих седам година довела је једног за другим на престо ове индокинеске земље своја два брата и четири нећака и сваког од њих је после кратког времена убила.

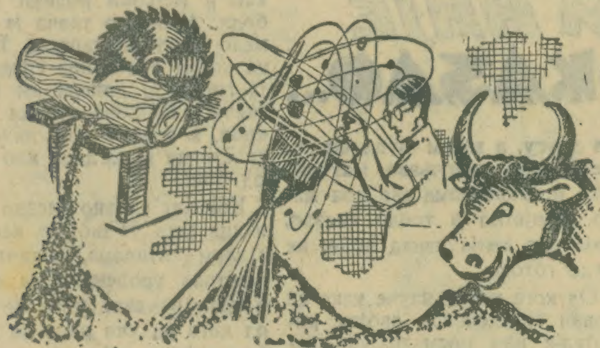

ТО ЈЕ САМО ПОЧЕТАК...

Примена атомске енергије у мирнодопске сврхе сваким даном је све шира. Разне материје „бомбардоване" атомским честицама добијају нове особине, које их чине кориснијим и дуготрајнијим, или се, пак, стварају сасвим нови производи. Ево два примера. Израђен је апарат за вулканизирање гума, који је много ефикаснији од ранијих, а „бомбардовањем" амонијака добијен је хидрозин, гориво за ракете. У прво време пола килограма овог горива стајало је хиљаду долара; сад свега десет долара.

Према изјавама стручњака, за идућих десет година имаћемо сасвим нове материјале, које иначе без нуклеарне енергије не бисмо никад могли добити. Хемичари као сировину употребљавају угаљ, природни гас, петролеј, воду и ваздух. Ако се они распадну на саставне делове и другачије комбинују, добијамо разне пластичне материје, бензин и још много других производа.

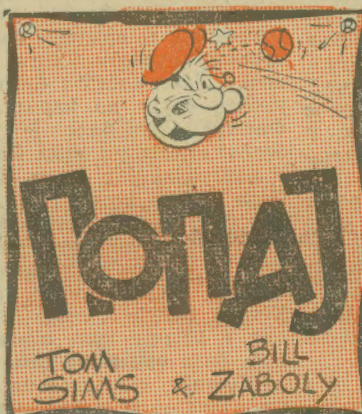
Кад се зрачи обична струготина, настају у њој хемиске промене, тако да она може да послужи као храна за краве. На исти начин кожа за ципеле може се учинити непромочивом, а танак слој масти на стаклу или металу претвара се у одличну заштиту против дејства хемикалија. Парафин је могућно преобратити у нерастворљив материјал сличан гуми, обично бело стакло може постати црно, итд. Многе пластичне материје су осетљиве према топлоти. Међутим, под утицајем зрачења оне постају знатно отпорније, тако да за извесно време могу да издрже и 200 Целзијевих степени а да не изгубе облик.

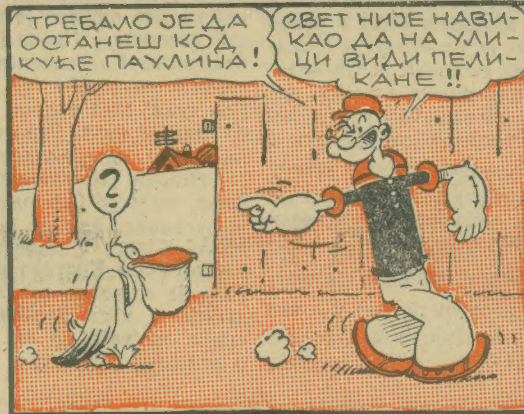

Развитком фото-осетљивих боја, аутомобилска индустрија имаће широке могућности за бојење кола. Аутомобили ће се израђивати само у једној боји — белој. Кад дође купац, он има само да каже какву боју кола жели или какву комбинацију боја и одмах ће бити услужен. Силиконска гума је такође значајан проналазак. Кад је зрачена, може да издржи високу температуру, па је веома погодна за електричне и друге спроводнике.

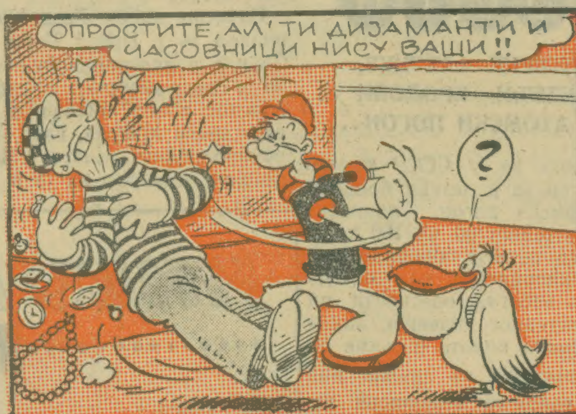
Зрачењем петролеја добија се лаки бензин, разна мазива и друге хемикалије. У постојећим рафинеријама, посредством топлоте, добијају се разни дестилати, уз известан проценат отпадака. Употребом атомске енергије, тј. погодним размештањем молекула, процес ће ићи брже и неће бити никаквих отпадака.

Из ових неколико примера види се какве све могућности у хемији пружа атомска енергија. Стручњаци сматрају да је ово само почетак и да ће многобројне лабораторије, које већ данас у свету постоје, доћи ускоро до нових открића и нових, још кориснијих производа.

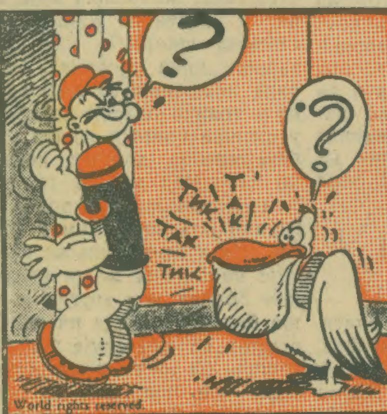

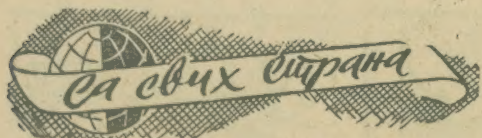

ХРЧАК ПРЕЛАЗИ НА „ЗИМСКО УЉЕ"

Ако се златни хрчак држи извесно време на температури од 5 Целзијевих степени, на њему настају знатне промене. Под утицајем ове ниске температуре, он ће почети да се припрема за зимски сан, у току кога његова телесна топлота неће бити много виша од температуре околине. Међутим, на таквој температури сало ове животињице било би као залеђено, а тако тврдо не би се могло искористити за храну. Но, природа се побринула да ту нађе решење. Као што аутомобилисти мењају уље с наступањем хладних дана, тако и хрчак добија „зимско уље". Његово сало мења се тако да и на ниским температурама остаје течно, па организам може да га искоришћује као извор енергије.

Кад су ове промене у организму изврше-

не, хрчак се склупчава и његово срце удара једва четири пута у минуту, уместо 400 пута. Ваздух удахне свега једном у два минута. У оваквом летаргичном стању може да остане неколико недеља, а може да се пробуди и после неколико дана.

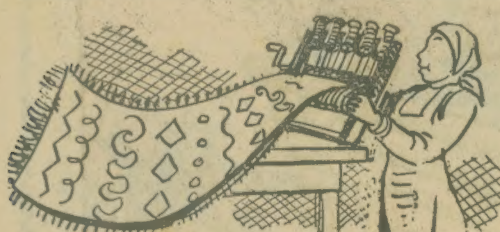
Процес буђења је врло занимљив. Кад животињу нешто узнемири, она почиње да се протеже повећавајући тиме температуру организма и потрошњу кисеоника. Дише брже и срце јој убрзава рад. Кад достигне температуру од око 20 степени, хрчак је потпуно будан. Тада се стане окретати у круг и понаша се као да је љут што је пробуђен.

Хирурзи се интересују за све фазе падања у зимски сан и буђења код хрчка, пошто на њему желе да проучавају могућност вршења операција на људима после претходног спуштања телесне температуре.

★ ★ ★

РУЧНА МАШИНА ЗА ТКАЊЕ ЋИЛИМА

Конструисана је једна ручна справа за израду тепиха и застирача, која за један минут начини 90 петљи. Помоћу ње свака домаћица мо-

же, по свом укусу и мустри, сама да изатка, релативно брзо и лако, тепих дебео два и по сантиметра.

★ ★ ★

МОТОЦИКЛ ЗА ИЗЛЕТЕ

У савременим излетничким аутомобилима обезбеђен је удобан смештај путника, не рачунајући ту приколице, које имају потпун конфор. А како обезбедити „кров над главом" излетницима који у природу иду на мотоциклу? Тај проблем је решила једна енглеска фабрика за

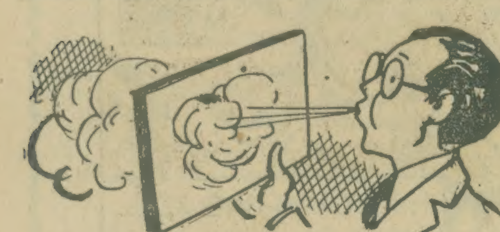

производњу моторних возила. Уз мотоцикл је причвршћена једна мала кабина, која зачас може да се претвори у удобан шатор. У њему се налазе сто и две столице, а на једном гуменом душеку напуњеном ваздухом могу да спавају две особе.

★ ★ ★

ПОРОЗАН ЧЕЛИК

У САД је израђен порозан челик, који ће наћи широку примену у конструкцији брзих авиона, како би се свело на што мању меру

загревање спољних површина услед трења. Ако се на танку плочу оваквог челика дуне дим из цигарете, он ће делимично проћи кроз њу.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ПУТОВАЊЕ НА МЕСЕЦ НИЈЕ ВИШЕ САН

Према мишљењу једног америчког стручњака, путовање на Месец није више далеко од свог остварења, што јасно показују досадашње тековине у том правцу. Ускоро ће бити пуштен у васиону први вештачки Земљин сателит, а за њим ће полетети и други, још савршенији. Они ће бити боље опремљени и отићи ће много даље од свог претходника. Носиће у себи телевизиске камере, па ћемо са Земље моћи да посматрамо и оне планете које данас не можемо да уочимо услед Земљине атмосфере. Већ се сада говори о сателиту који би кружио око Месеца или око Марса. Па ипак, још нико данас не може да каже како ће се човек понашати без заштите атмосфере. Како ће на њега утицати сунчеви и космички зраци? Како ће човек поднети велика убрзања потребна да се ракета уздигне увис, како ће да влада њоме и да избегава евентуалне сударе с метеоритима у простору, као и то како ће се понашати без силе гравитације и центрифугалне силе? У овом правцу нарочито се много ради у Совјетском Савезу. Познато је да ће и Руси избацити један вештачки сателит за време Међународне геофизичке године.

„ЏИНОВСКИ" АКЦЕЛЕРАТОР

За истраживачки центар у Принстону, готови су планови за изградњу једног „џиновског" акцелератора који ће имати три билиона електронволти и стајаће преко 6 милиона долара. Акцелератор ће припадати тамошњем универзитету и служиће за испитивања основне структуре материје.

ЦРВЕНА СВЕТЛОСТ „ЗАУСТАВЉА" И БИЉКЕ

Један ботаничар утврдио је да црвена светлост неповољно утиче на растење биљака. Он је до овог открића дошао на тај начин што је биљке излагао појединим деловима сунчаног спектра. Међутим, ово „заустављање" није тренутно, већ се последице примећују тек после једног сата зрачења. Научник је истовремено нашао и која је таласна дужина светлости најповољнија за биљке.

ПАС И МЕДВЕД ИМАЈУ ИСТОГ ПРЕТКА

Према закључцима једног америчког зоолога, пас и медвед потичу од истог претка. То је животиња звана миацис, која је имала дуго тело и кратке ноге, а живела је негде у Источној Индији и Африци. У то доба коњи су били величине веће овце, с три прста на свакој нози, а носорози су били колико омањи коњи, без рога и нимало опасни. Човеков и мајмунов предак тада је још живео на дрвећу и био је малог раста. Тек доцније се миацис у Северној Америци постепено развио у пса, а други тип у тешку животињу — данашњег медведа. Први тип је истовремено предак пса, вука и лисице.

Звуци смрти

У последње време у Француској и САД извршени су многобројни значајни експерименти са ултра-звуцима у области биологије. Помоћу њих је научницима пошло за руком да учине безопасним стафилококе, сићушне микробе проузроковаче чирева. Излагање бактерија дејству ултра-звукова проузрокује у великом броју случајева њихову смрт. Но, циљ већине ових експеримената није да се бактерије и бацили убију, већ да се довољно ослабе, како би се могли путем инјекције уносити у тело ради његовог имунизирања. На америчком универзитету Колумбија произведене су на овај начин вакцине против тифусне грознице и дечје парализе, а научници се надају да ће истим поступком добити и вакцину против грипа.

Слепе особе су необично осетљиве према ултра-звуцима. Научници сада покушавају да на основу овог открића конструишу оптички апарат помоћу кога би они који су изгубили вид могли да „виде" слушајући ултра-звуке.

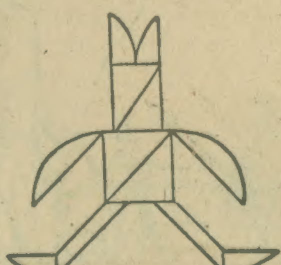
Но, ултра-звуци могу бити и врло опасни, јер човек и друга жива бића не располажу органима за њихово распознавање, што би им омогућило да се чувају од њих. Недавно је пред париском публиком један виолиниста изводио на свом инструменту изванредно високе тонове који су били праћени нечујним ултра-звуцима. Под дејством ових вибрација прсла је чаша која се налазила на једном столу у близини. Ако се прстом додирне ивица чаше подвргнуте таквим вибрацијама, трење ултра-звукова проузрокује рану сличну опекотини.

Ултра-звуци могу бити још опаснији. Неки су у стању да за неколико минута убију мање животиње, рибе, жабе и инсекте. Други уништавају биљке за неколико секунди.

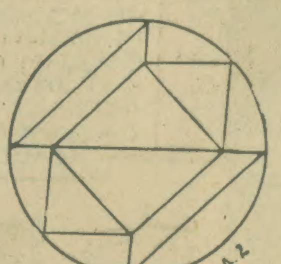
ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

»Волшебни« пајац

Од дванаест делова једног круга састављен је овај пајац на слици 1. Покушајте сада да од тих делова саставите круг.

Да се не бисте много мучили, саветујемо вам да преко ове слике најпре ставите провидну хартију, па тачно пресликате пајаца. Кад то урадите, онда маказама исеците све делове, па од њих саставите круг.

Још нешто: најдужа линија на овој слици претставља пречник круга.

За сваки случај, дајемо вам и решење на слици 2.

У једном потезу

— Добардан, деда! Питај децу да ли могу да нас обојицу нацртају у једном потезу!

Да хладна вода ври

Напуните обичну чашу до три четвртине водом, поклопите је комадићем јаког платна, чији средњи део спустите у чашу, тако да додирује површину воде. Левом руком притисните снажно отвор на чаши, а десном је окрените, држећи у њој уједно и крајеве крпице. Сад уклоните леву руку. Не само да неће исцурити ни кап воде, него ће марамица задржати угнут облик (види слику 1). Ако затегнете марамицу, створиће се празан простор у дну чаше (слика 2). Тада ће ваздух из тог привидно празног простора да појури кроз воду у облику мехурова, баш као код воде која ври. Због тога и можете да кажете гледаоцима да ће у руци да вам проври чаша хладне воде.

... за проналазача падобрана сматра се Француз Жан Гарнерен. Прву пробу с падобраном Гарнерен је извршио 22 октобра 1797 године. Скок је изведен из балона и потпуно је успео, мада се падобран није одмах отворио.

... врхови стрела којима се служе Индијанци око реке Амазоне начињени су од мајмунских костију.

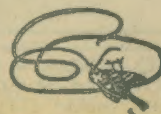
... пси јазавичари били су познати још старим Египћанима,

2.000 година пре наше ере.

... вучјак Того, Амундзенов пратилац кроз Аљаску и друге снежне пределе, постао је веома популаран у читавој Америци после једног великог подвига. Наиме, кад је у граду Ному, на Аљасци, избила епидемија дифтерије, Того је на челу једне запреге вучјака претрчао 670 миља вукући саонице у којима је био противдифтерични серум и тиме спасао животе великом броју деце.

... машина за писање којом се служе Јапанци има преко 3.000 знакова, а само један тастер.

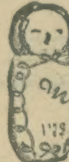
... млади црвендаћи поједу сваког дана 4,5 метра црва.

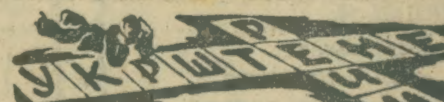
... сваког дана у САД од пожара страда 800 кућа.

... реч гусар изведена је од речи „курсос", која у новогрчком језику значи „разбојништво на мору".

... у „Храму пет стотина мудраца", који се налази у манастиру „Цветне шуме" у Кантону, у Јужној Кини, између осталих налази се и статуа великог путника Корчуланца Марка Пола.

... у Илмицу, у Аустрији, хлеб се справља у облику људских фигура, од којих се једе само „тело", а „глава" се баца у један стари бунар. Овај обичај настао је тако давно да је његово порекло заборављено.

Водоравно: 1) безбојна течност без укуса и мириса; 5) аутор дела „Искра живота"; 7) један глодар; 8) река у Сибиру; 10) врста жуте боје; 11) и један и други; 12) бивши светски првак у боксу; 13) студен; 14) коњ; 15) стаклени суд за остављање конзервисаног поврћа и воћа; 16) један минерал; 18) острво на југу Кине; 19) мушко име; 21) страно женско име; 22) првак; 24) поља; 25) језеро у Северној Америци; 26) врста; 27) предмет обожавања; 28) показна заменица; 29) египатска богиња, жена Озирисова; 30) презиме италијанског сликара с краја 15 и почетка 16 века; 32) десна притока Саве.

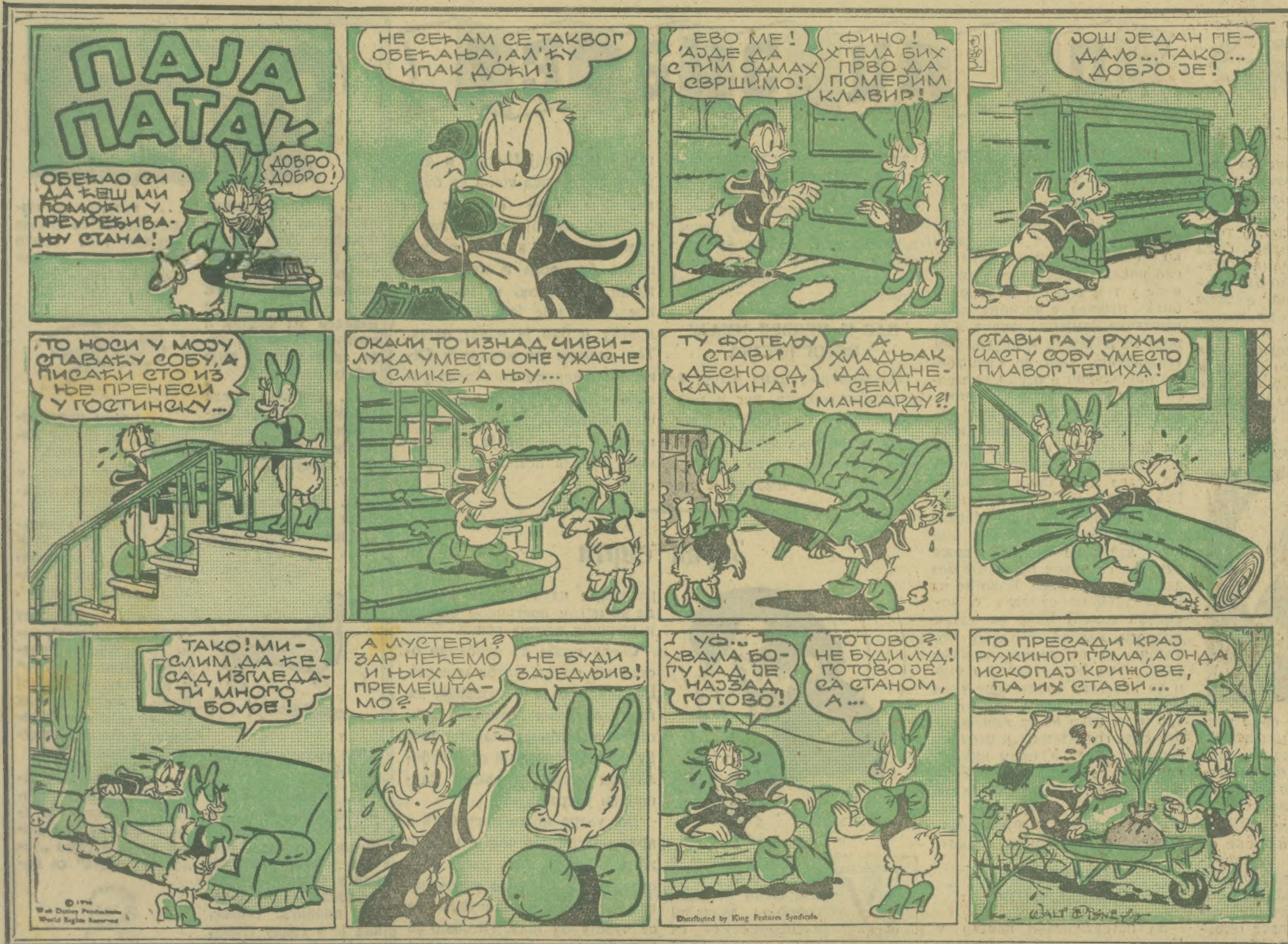
Усправно: 1) аутор опере „Чаробни стрелац"; 2) арапско мушко име; 3) поклон; 4) мера за површину; 5) врста летилице; 6) један метал; 7) време, краћи или дужи временски период; 9) основа, темељ; 11) светковине у старој Грчкој приређиване у част Дионизија; 13) смишљено и планско поступање при раду; 15) руско женско име; 17) дворац; 19) воденичар; 20) нашије; 21) острво у Јегејском Мору; 23) снага; 25) лирско-епска песма; 27) лева притока Роне; 29 мушко име; 31) хемиски знак за осмијум.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Ал; 3) глог; 5) Крилов; 7) вила; 8) дер; 10) рум; 11) мана; 12) тш; 13) овас; 14) ударац; 17) Егар; 18) амалин; 20) анат; 21) ие; 23) нова; 24) ФСЈ; 25) аде; 26) Ика; 27) Анкара; 30) дерм; 31) ре.

Усправно: 1) али; 2) Пол; 3 грам; 4) Годавари; 5) Киушу; 6) венац; 7) врт; 9) Рас; 11) морал; 15) Демавенд; 16) Агата; 18) анода; 19) ниска; 20) Ана; 22) еја; 24) Фирм; 28) кер; 29) Аре.

ОНА ЈЕ ДРУКЧИЈА

— Замислите, — каже Белки једна њена суседка — моја колегиница Лепа не види баш ниједну грешку код своје деце! То просто не могу да разумем.

— Али, суседко, таква је свака мајка, — брани Белка отсутну жену.

— Оставите, молим вас, то није тачно. Ево, узмите мене. Кад би моја деца имала и најмању грешку, ја бих то одмах приметила!

ПО СЛУЖБЕНОЈ ДУЖНОСТИ

— Ви, изгледа, много волите музику? — пита Пају Патка један старчић у тролејбусу.

— Ја? Баш нимало!

— Како то? — зачуди се старац. — Па ја вас виђам на сваком концерту!

— А, то... Па то ми је дужност. Ја сам, знате, музички критичар!

МЕКО СРЦЕ

Паја се нешто мало разболео, па, сав разнежен, пита Пату:

— Је ли, Пато, да ли би ти плакала кад бих ја умро?

— Зар можеш тако нешто да питаш? — увреди се Пата. — Па ти знаш да ја за сваку ситницу плачем!

Који је ОДГОВОР тачан

ДИПЕН је:

- врста свиле
- место у Прованси
- стари грчки уметник
- брег у Алпима

ЕДЕР је:

- немачки спортиста
- име реке
- геолошки термин
- планина

ЛИСТ „КАРАЏИЋ" излазио је:

- у Београду
- Новом Саду
- Загребу
- Алексинцу

ОДГОВОР

ДИПЕН је био вајар који је радио на Криту. Он је увек радио у заједници са својим братом Скилидом. Живели су у седмом или шестом веку пре наше ере. Предање каже да су они изумели обрађивање мрамора. Кипова са њиховим потписом било је у више градова, а били су израђени од дрвета са уметнутим деловима белокости или камена. Мисли се да су многи вајари старог доба били њихови ученици.

ЕДЕР је река у средњој Немачкој, притока Фулде. Извире у планини Ротар. Дуга је 135 километара, а на њој постоји велика брана, помоћу које је створено вештачко језеро велике површине. Исто тако, на њој је подигнута хидроцентрала која даје много електричне енергије.

„КАРАЏИЋ", лист за српски народни живот, обичаје и предања, излазио је у Алексинцу од 1899 до 1901 године. Издавао га је и уређивао Тихомир Р. Ђорђевић. У „Караџићу" је објављено много материјала из области фолклора.

Пустоловине МАЛОГА ЏОНИЈА МОРНАРА ТОМА ТРАУТА И КИНЕЗА ШАНГ-ЛИНА

ПОГЛЕДАЈТЕ, ДРУГОВИ, ОТВАРА СЕ ГРАДСКА КАПИЈА!

УРА... ТО ЈЕ НАШ ПРИЈАТЕЉ АНТОНИУС!

МЕНИ СЕ НЕ СВИЂА ИЗГЛЕД ОНИХ ВОЈНИКА!

Одговорни уредник Стоиљко Стоиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101-Т-935 поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају.